

VAJDA OLGA

olga.vajda@gmail.com
PhD-hallgató (SZTE BTK)

Isis megújult szentélye

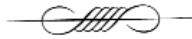
Egy kiállítási katalógus ismertetése

The renewed shrine of Isis
Review of an exhibition catalogue

Sosztarits Ottó – Balázs Péter – Csapláros Andrea (szerk.) (2013):
A savariai Isis szentély

Sistrum. Az Iseum Régészeti Műhely és Tárház kiadványa. Serie A. No. 1.
Szombathely, Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata. 331 p. ISBN 978-615-5067-03-7

DOI 10.14232/belv.2019.1.14

<https://doi.org/10.14232/belv.2019.1.14>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article: Vajda Olga (2019): Isis megújult szentélye.
Egy kiállítási katalógus ismertetése. *Belvedere Meridionale* 31. évf. 1. sz. 186–188. pp.

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

Az újonnan rekonstruált szentkerület¹ Iseum Savariense Régészeti Műhely és Tárház néven 2011-ben nyitotta meg kapuit, ebben a modern épületben kapott helyet az *Isis savariai otthona* című állandó kiállítás, ami 2013. március 5-én nyílt meg.

---

¹ A legújabb rekonstrukció Mráv Zsolt és Sosztarits Ottó közreműködésével Mezős Tamás építész tervei alapján készült.

Az állandó kiállításához készült vezető egy ugyancsak friss sorozat első köteteként jelent meg 2013-ban. A sorozat igen sokatmondó címet kapott, a Sistrum elnevezés is jelzi, hogy minden a nagy egyiptomi istennő, Isis körül forog majd.²

Talán nem túlzás azt állítani, hogy az Iseum Szombathely legismertebb látványossága. Az 1950-es években kerültek elő a szentély faragványai, aminek hatására Szentlélek Tihamér végzett ásatásokat a területen. Az akkori kor szellemében helyreállított³ Iseum évtizedeken keresztül nagy népszerűségnek örvendett, azonban az épület leromlott állapota és a frissen előkerült adatok miatt is sürgető volt az ismételt rekonstrukció. A 2001-ben megindult újabb kutatások ugyanis lényegesen megváltoztatták a szentélyről alkotott képet.

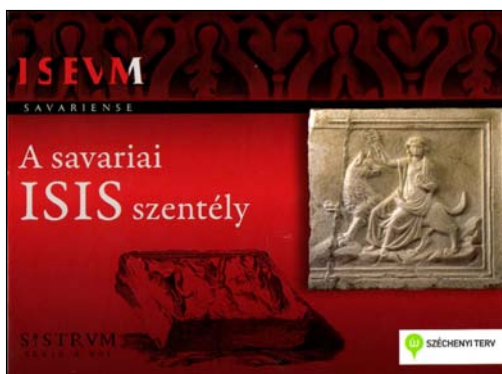
A megújult, mintegy 900 négyzetméter alapterületű kiállítóterben a Szombathelyen előkerült leletek mellett a provincia római kori vallásosságába, főként az ún. „keleti-kultuszok” világába tekinthetnek be a látogatók.⁴

A kötet az előlap verzón megjelenő címváltozat szerint kiállítási katalógus. Szerencsésebb lett volna a címdoldalon is jelölni ezt, nem összезавarni szegény bibliográfiai leírást készítő könyvtárost!

Kiállítások rendezése kapcsán egyre gyakrabban merül fel az a kérdés, hogy a katalógus a szakmának vagy éppen a nagyközönségnek szóljon-e. A jelenlegi kötet véleményem szerint inkább a szakértők számára mutatja be a legújabb kutatási eredményeknek köszönhetően felgyűlt régészeti tárgyak sokaságát, ugyanakkor talán a laikusok számára is lebilincselő látványt nyújtanak a tárgyakról készült fotók, valamint a szakmai igényességgel megfogalmazott, mégis általában követhető és érthető rövid tárgyleírások. A régészeti leletek ismertetésénél a szerzők követik a múzeumi tárgykatalógusok leírásának gyakorlatát: származási hely, leltári szám, méretek megjelölésével lényegre törő, pontos leírások.

A katalógus igen nagy mennyiségű, összesen 690 tárgyat felölelő leletanyagot közöl igényesen illusztrált kiállítási katalógus formájában. A könyv egyik érdeme, hogy ezen anyag egy része az utóbbi 20 év ásatásai során került elő, idáig közöletlen volt.

A savariai feltárások során előkerült leletek mellett kölcsönzött tárgyak is szerepelnek a kiállításon és a katalógusban, többek között a Szépművészeti Múzeum Egyiptomi Gyűjteményéből, illetve határon túli múzeumokból, az innsbrucki és a ptuji múzeumból. Ugyanakkor számos másolat is helyet kapott a tárlaton. Ezek olyan, nagy vallástörténeti jelentőséggel bíró, Savarián kívül előkerült tárgyak, melyek bemutatása érthető okokból csak így volt megoldható.

² A B sorozat kisebb, a múzeumlátogató nagyközönség számára is kezelhetőbb formátumban, mintegy népszerűsítő füzetekként tartalmaz vezetőket az új állandó kiállításához: SOSZTARITS OTTÓ (szerk.) (2013): *Vezető az Iseum Savariense Régészeti műhely és Tárház állandó kiállításához*. Isis savariai otthona. Sistrum. Az Iseum Régészeti Műhely és Tárház kiadványa. Serie B. No. 1. Szombathely, Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata. 16 p. ISBN 978-615-5067-05-1; BALÁZS PÉTER – CSAPLÁROS ANDREA – SOSZTARITS OTTÓ (szerk.) (2013): *Iseum. Isis temploma Szombathelyen*. Sistrum. Az Iseum Régészeti Műhely és Tárház kiadványa. Serie B. No. 2. Szombathely, Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzata. 64 p. ISBN 978-615-5067-04-4.

³ Szentlélek Tihamér és Hajnóczy Gyula készítette a régészeti-műemléki rekonstrukciót 1963-ban.

⁴ A múzeum 2013-ban „Az év múzeuma 2013” díjban részesült.

A katalógus összesen 27 fejezetben, tárgycsoportonként mutatja be a kiállítási anyagot, egy-egy rövid összefoglalással felvezetve azokat. Ezen írások valóban rövidek, többnyire egy oldalra korlátozódnak, így a nagyközönség számára csak tájékoztató, figyelemfelkeltő jelleggel bírnak. Azonban a kötet végén (p. 318–327) található egy részletes irodalom- és rövidítés-jegyzék a legfrissebb irodalmi utalásokkal, így aki szeretne az adott témában mélyebben elmerülni, annak e felsorolás átbogarászását ajánlom. A rövidítésjegyzék 327. oldalán rossz fejezetcím szerepel az oldalszám mellett, ami a tördelés során becsúszott hiba lehet.

A különböző témakörök sorrendjének a megválasztásánál talán célszerűbb lett volna az összetartozó lelettípusokat egymás után tárgyalni. A könyv a 10. fejezetben érinti a numizmatikai anyagban található vallási témájú ábrázolásokat, majd a 15. fejezetben ismét az Iseum kutatása során előkerült éremanyag a téma. Logikus lett volna ezeket közvetlen egymás után tárgyalni. Ugyanígy összetartozónak érzem a 8. fejezet (Bronzplasztika, fémedények, ékszer), a 12. fejezet (Fibulák) és a 13. fejezet (Orvoslás és szépségápolás eszközei) témáit.

Külön fejezetet kapott a szentély utóéletéhez kötődő tárgycsoport, és az itt létesült textilműhely és bronzműhely feltárása során előkerült leletanyag ugyancsak külön részben került bemutatásra.

Az Isis-kultusz egyiptomi eredetét tekintve igen helyes választás volt, hogy a kiállítás, és így a katalógus is külön foglalkozik az egyiptomi anyaggal, Isis egyiptomi megjelenésével és az istennőhöz köthető emlékművel (p. 293–317).

Az amúgy egységes szakmai koncepcióval rendelkező kötet egyetlen csorbája a magyar és latin elnevezések nem éppen következetes használata.⁵ Néhány fejezet szöveges részében a latin eredeti fordítása is olvasható, egy-egy kifejezés szakmai néven is szerepel zárójelben, azonban a különböző szerzőknél nem egységes ezek alkalmazása. A nagyközönség számára gyakran még a közismertebbnek tekinthető latin elnevezések is ismeretlenek (mint például a terra sigillata, illetve a fibula), a kevésbé ismert strigilis, lunula, votiv, gladius, phalera vagy éppen a tabula ansata kifejezés pedig teljességgel idegen számukra. Helyenként a közérthetőségre törekszik a katalógus, a 123. oldalon „gyűrűkő (gemma)”, a következőn „gyűrűkő (intaglio)” megnevezés olvasható – bár a két külön elnevezés egy nem szakmabeli számára némi magyarázatra szorulna. Ugyanakkor egy fejezetben belül is akadnak eltérések, a 143. oldalon az egyik tárgynál „kardszj (balteus)”, a másik tárgynál csupán „gladius” szerepel, a magyar elnevezés nélkül. Habár véleményem szerint a katalógus inkább a szakmai köröknek készült, mégis hasznos lett volna összehangolni e tekintetben az egyes fejezetek írásait, tárgyleírásait. Én a magam részéről a közérthetőség érdekében a magyar elnevezést követő zárójeles latin megnevezést támogatom.

A kötet végén található egy alaprajzi térkép és konkordancia-jegyzék a kiállításról, melyek segítségével könnyebben eligazodhatunk a kiállítóterben. Ezen a ponton hiányolok egy pár enteriőr képet, ami még színesebbé tette volna az amúgy nagyon színvonalas katalógust. Összességében elmondható, hogy a 2013-ban megjelent, igényesen szerkesztett, nívós kiadványt haszonnal forgathatja minden érdeklődő. Izgalmas a bemutatott anyag, az „egzotikusnak” számító istennő, Isis már az ókori rómaiak fantáziáját is megmozgatta, így a kötet tanulmányozása mellett a kiállítás megtekintése is ajánlatos.

⁵ A Sistrum B sorozatában láthatóan jobban törekedtek a szerkesztők a közérthetőségre, annak kötetekben következetesen jelennek meg az ókori kifejezések: a magyar elnevezést zárójelben követi a latin elnevezés, illetve a 2. kötetben egy rövid kislexikon is segíti az olvasót az idegen kifejezések világában eligazodni.